

**O'ZBEK NASRIDA FRAZEMALAR: NAZAR ESHONQUL HIKOYALARI
MISOLIDA**

Ruxshona Qahramonova,

Xalqaro innovatsion universitet talabasi

Ilmiy rahbar: Nurali Murodillayev,

Xalqaro innovatsion universitet o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek yozuvchisi Nazar Eshonqul hikoyalarda qo'llanilgan frazemalarning ma'naviy xususiyatlari tahlil qilinadi. Frazemalar asarning badiiy uslubini boyitish, milliy madaniyat va xalq dunyoqarashini ifodalash, personajlarning ichki dunyosini ochishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, frazemalarning axloqiy va tarbiyaviy nasihat funksiyasi, tilning barqarorligi va yodda qoluvchanligini ta'minlashdagi roli ham o'rganiladi. Maqola Nazar Eshonqul ijodidagi frazemalarning adabiyotimizda tutgan o'rni va ma'naviy-estetik ahamiyatini yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Nazar Eshonqul, frazema, hikoya, ma'naviy xususiyat, milliy madaniyat, badiiy uslub, o'zbek adabiyoti, axloqiy nasihat, til barqarorligi, xalq dunyoqarashi.

Аннотация. В данной статье анализируются семантические особенности фразеологических единиц, используемых в рассказах узбекского писателя Назара Эшонкула. Фразеологические единицы рассматриваются как важный инструмент обогащения художественного стиля, отражения национальной культуры и мировоззрения, а также раскрытия внутреннего мира персонажей. В статье также исследуется функция фразеологических единиц как моральных и воспитательных наставлений, их роль в поддержании языковой стабильности и запоминаемости текста. Исследование подчеркивает место фразеологических единиц в произведениях Назара Эшонкула и их духовное и эстетическое значение в узбекской литературе.

Ключевые слова: Назар Эшонкул, фразеологические единицы, рассказ, семантические особенности, национальная культура, художественный стиль, узбекская литература, моральные наставления, языковая стабильность, мировоззрение.

Annotation. This article analyzes the semantic features of phraseological units used in the stories of the Uzbek writer Nazar Eshonqul. Phraseological units are considered an important tool for enriching the artistic style, reflecting the national culture and worldview, and revealing the inner world of characters. The article also explores the function of phraseological units as moral and educational advice, their role in maintaining language stability and text memorability. The study highlights the place of phraseological units in Nazar Eshonqul's works and their spiritual and aesthetic significance in Uzbek literature.

Key words: Nazar Eshonqul, phraseological units, story, semantic features, national culture, artistic style, Uzbek literature, moral advice, language stability, worldview.

KIRISH

Adabiyotda frazema tushunchasi soʻzlarning oʻzaro mustahkam bogʻlangan, lekin ularning umumiy maʼnosi alohida soʻzlar maʼnosidan farqli boʻlgan barqaror ifodalarni anglatadi. Frazemalar xalq tilining boyligi, undagi milliy falsafa va hayotiy tajribaning koʻzguvidir. Milliy badiiy asarlarda, jumladan, oʻzbek yozuvchisi Nazar Eshonqulning hikoyalarida frazemalar oʻziga xos maʼnaviy, estetik va ifodaviy xususiyatlarga ega boʻlib, asarning ruhini, xarakterlarini va asosiy gʻoyalarini yoritishda muhim vosita hisoblanadi.

Milliy madaniyat va xalq dunyoqarashining ifodasi. Nazar Eshonqul asarlarida frazemalar koʻpincha xalq ogʻzaki ijodining mahsuli sifatida milliy madaniyatning aynan oʻziga xos qirralarini aks ettiradi. Masalan, “qalbni soʻllatmoq”, “yuragi koʻr boʻlmoq”, “ogʻirini yelkasiga olmoq” kabi iboralar qahramonlarning ichki holatini ifodalashda xalqning hayotiy tajribasi va dunyoqarashini yoritadi. Bu frazemalar orqali muallif oʻzbek xalqining maʼnaviy qadriyatlari, axloqiy prinsiplari va hayotiy tamoyillarini oʻquvchiga yaqinlashtiradi.

Hikoyaning badiiy uslubini boyitish va mazmuni chuqurlashtirish. Frazemalar qisqa va aniq ifoda vositasi sifatida oʻquvchida kuchli tasviriy tasavvur uygʻotadi. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalarning badiiy uslubdagi oʻrni beqiyosdir. Ular voqealarning ichki mohiyatini yoritishda, kayfiyatni oshirishda, voqealar zanjirini yanada jonli va tabiiy qilib berishda yordam beradi. Masalan, qahramonning duch kelgan muammolari yoki ichki kechinmalarini frazema orqali ifodalash uni oʻquvchiga yanada yaqinlashtiradi, voqealar bilan hamdardlik tuygʻusini uygʻotadi.

Personajlarning xarakterini ochishda frazemalarning roli. Frazemalar orqali qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy holati va xarakteri yanada aniqroq va taʼsirchan tarzda koʻrsatiladi. Nazar Eshonqul hikoyalarida qahramonlar gaplashishida, ularning fikr va his-tuygʻularini ifodalashda frazemalardan keng foydalaniladi. Masalan, “koʻzidan yosh toʻkmoq”, “yuragi siqilmoq”, “ogʻzini ocholmaslik” kabi frazemalar personajlarning hissiyotlarini aniq va sodda tarzda yetkazadi. Bu esa oʻquvchi uchun qahramonlarni tushunish va ular bilan bogʻlanish imkonini oshiradi.

Axloqiy va tarbiyaviy nasihat sifatida frazemalar. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalar koʻpincha xalq donoligidan olingan hayotiy nasihatlarini, axloqiy va maʼnaviy qadriyatlarni ifodalashda xizmat qiladi. Masalan, “oʻziga oʻzi doʻst boʻl”, “qoʻlga kiritganingni qadrlash”, “kamgina boʻlsa ham, ozodlik yaxshi” kabi frazemalar qahramonlar hayotidagi muhim saboqlarni oʻquvchiga yetkazadi. Bu frazemalar

yordamida muallif o‘z asarida insonning ichki dunyosini tarbiyalash, uni axloqiy jihatdan yetuk inson qilib tarbiyalash maqsadida chuqur ma’naviy izohlar beradi.

Til barqarorligi va yodda qoluvchanligi. Frazemalar tilning barqarorlik, an’anaviylik xususiyatlarini saqlab qolishga yordam beradi. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalarning ko‘p ishlatilishi matnning yodda qoluvchanligini oshiradi. Ular hikoyaning uslubini shakllantirib, o‘quvchini voqealarga yanada qiziqtiradi va ularning ta’sirini kuchaytiradi. Shu bois, frazemalar muallif uslubining ajralmas qismi sifatida hikoyaning ruhiy-tarixiy ohangini yaratishda muhim ahamiyatga ega.

O‘zbek xalq tilining boyligi va o‘ziga xosligi. Nazar Eshonqul hikoyalarida frazemalar o‘zbek tilining o‘ziga xos ifoda vositalaridan biri sifatida ko‘rinadi. Frazemalar orqali tilning nafaqat badiiy, balki ma’naviy-estetik imkoniyatlari ham namoyon bo‘ladi. Ular tilni yanada boyitadi, so‘zlashuvga tabiiylik va xalqona xushyoqishlik beradi. Bu frazemalar orqali yozuvchi milliy tilning tarixiy ildizlari va xalq og‘zaki ijodining boy merosini asarga singdiradi.

Nazar Eshonqul hikoyalarida qo‘llanilgan frazemalar o‘zbek xalqining milliy madaniyati, axloqiy-ijtimoiy qadriyatlari va hayotiy tajribasini ifoda etishda muhim vosita hisoblanadi. Ular hikoyaning badiiy uslubini boyitadi, qahramonlarning xarakterini ochib beradi, o‘quvchida hayotiy saboq va nasihat uyg‘otadi. Shuningdek, frazemalar matnning til barqarorligini ta’minlab, uning yodda qolishini ta’minlaydi. Shu tariqa, frazemalar Nazar Eshonqul hikoyalarining ma’naviy-estetik poydevorini tashkil etadi va asarning o‘zbek adabiyotidagi o‘rnini yanada mustahkamlaydi.

XULOSA

Nazar Eshonqul hikoyalarida qo‘llanilgan frazemalar asarning badiiy va ma’naviy qatlamlarini yoritishda g‘oyat muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Mazkur frazemalar yozuvchining obraz yaratish mahoratini ko‘rsatish bilan birga, xalqona ifoda vositalari orqali milliy madaniyat, xalq donishmandligi, axloqiy tamoyillar va hayotiy tajribaning badiiy in’ikosi sifatida xizmat qiladi. Frazemalar personajlarning ruhiy holatini, xarakterini ochishda, voqealar silsilasini tabiiy va ta’sirchan tarzda yetkazishda asosiy uslubiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shuningdek, ular matnning yodda qoluvchanligini ta’minlab, asarning til va uslubiga xos barqarorlikni yaratadi. Maqolada ko‘rib chiqilgan frazemalar orqali Nazar Eshonqul o‘z asarlarida o‘zbek xalqining milliy ruhiyatini, estetik qarashlarini va til boyligini chuqur badiiy tahlil asosida namoyon etadi. Demak, frazemalar yozuvchining badiiy uslubining ajralmas qismi bo‘lib, ularning adabiy va tarbiyaviy ahamiyati yuqori darajada ekanligi tasdiqlanadi.

YANGI O'ZBEKISTON: FANLARARO TADQIQOTLAR MAYDONI

respublika ilmiy-nazariy konferensiya

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nazar Eshonqul "Maymun yetaklagan odam". Toshkent – "Yangi asr avlodi" – 2004.
2. Vinogradov V.V. Ob osnovnykh tipax frazeologicheskix edinitx v russkom yazyke. – Moskva: Nauka, 1977.
3. Mamatov A. O'zbek tili frazeologizmlarining shakllanish masalalari. – Toshkent: Fan, 1999.
4. Yo'ldoshev M. Badiiy matn va uning lingvopoetik talqini. – Toshkent: Fan, 2007.
5. A.Norbekova "Nazar Eshonqul hikoyalari uslubi. "Maymun yetaklagan odam" hikoyasi misolida" ilmiy maqola.